

ANTROPOLOGIES FILOSÒFIQUES MONISTES

Antropologies filosòfiques “monistes” són les que afirmen que l'home és bastit d'un únic element, òbviament material; i que, per tant, qualsevol dualisme és erroni. Per a un monista “l'ànima” és tan sols una funció del cos, o un tipus específic de matèria. En teoria del coneixement i en metafísica hi ha alguns monistes de caire idealista (com ara Parmènides i el neoplatònic Plotí, que defensaven la unitat de l'ésser); però en antropologia filosòfica “monisme” és quasi un sinònim de “materialisme”.

1.- El pensament materialista–monista més influent a Grècia, i amb més conseqüències posteriors, fou l'epicureisme. Segons Epicur de Samos només hi ha una única realitat que són els àtoms: tot allò que existeix (tant la natura com els humans) està constituït per una sèrie d'àtoms que es barregen entre si aleatòriament. Epicur considera que la recerca del plaer és una conseqüència mateixa del fet que la vida humana és atzarosa i breu; fet que ha de ser compensat per la recerca d'un plaer moderat basat en el càlcul de conseqüències dels nostres actes. Però l'epicureisme tingué adversaris ja en l'antiguitat (els estoics, que identificaven el fet de ser home amb la capacitat per a suportar el dolor); i posteriorment, els cristians gairebé aconseguiren fer-lo oblidar. Fins al Segle de les Llums (XVIIIè) no reapareixen amb força algunes antropologies monistes.

2.- El tipus més antic d'antropologia filosòfica monista a la Il·lustració és el biologisme que té com a representant bàsic el filòsof enciclopedista Denis Diderot (1713-1784). Per a Diderot el principi bàsic que constitueix el cosmos és l'energia. Tot el cosmos no és altra cosa que una formidable explosió còsmica d'energia que s'expressa en formes atzaroses i contradictòries, a través de provatures mancades de qualsevol caire de necessitat interna. Tot el que existeix podria perfectament no haver existit i en un moment o altre deixarà de ser. Això inclou l'home, que és una expressió més de l'energia còsmica. En conseqüència, Diderot s'interessa especialment pels caràcters complexos (el geni o el foll, el personatge moralment sublim i el miserable) que a través de la seva vida, del tot individualitzada i irrepetible expressen la singularitat de l'humà. És precisament “el monstre” qui, segons Diderot, millor exemplifica la força de la vida.

La teoria darwinista és, en certa manera la continuació del biologisme monista, en la mesura que veu en l'evolució dels ésser vius l'única llei còsmica que permet copsar la realitat.

3.- Una altra antropologia filosòfica moderna, típica del segle XIX i dels inicis del XX, és l'historicisme, representat per l'esquerra hegeliana, i especialment per Feuerbach i Marx; segons aquesta escola l'home és un producte de la història que constitueix l'únic tribunal infal·lible de la raó. En aquesta tradició cultural, el principi bàsic per tal de saber si una posició moral o política és correcta consisteix a saber si hom està dins “l'onada de la història”. Per a Hegel la veritat única és “la Totalitat”, en conseqüència, el criteri per comprendre els humans –i específicament l'acció humana– consisteix a comprendre si ajuden al progrés de la Ciència i del Treball o si li són adversos. L'home viu, doncs, subordinat a una història que el supera i que tan sols pot expressar –però que en sentit profund cap humà no pot dominar.

Tres antropologies monistes originades al segle 19 van ser determinants al segle 20:

1.- **Marx:** per a ell l'home és un ésser material i històric i la forma de copsar la societat és comprendre el mode de producció material

(econòmic) sobre el qual s'articula la societat i les diverses classes socials. Qui comprèn el sentit de la història és el que, en la tradició marxista, s'anomenarà "l'home nou", val a dir, l'obrer revolucionari conscient, però la història no la fan els homes sinó les masses.

2.- **Nietzsche**: que proposa el Superhome, entès com a "sentit de la terra". El Superhome no és un individu en sentit físic o material concret, sinó un símbol: l'expressió de l'home que viu la vida com un joc i com una festa, és a dir, amb "voluntat de poder" – o el que és el mateix: fent seu el poder creador de la vida.

3.- **Freud**: segons el qual, l'home desconeix una bona part de si mateix perquè sota la lògica i la consciència hi ha un element que ho fonamenta tot i que no és de caire lògic, sinó que està dominat pel principi de plaer: l'inconscient.

Tots tres autors suposen que hi ha algun element que impedeix que l'home pugui arribar a viure feliç i harmònic amb ell mateix:

?? Segons Marx, l'obstacle bàsic per a la felicitat humana és l'alienació.

?? Segons Nietzsche, els homes no poden ser feliços si no s'alliberen del nihilisme que porta al ressentiment i a la mala consciència

?? Segons Freud, l'obstacle bàsic és la repressió del desig i la situació de "malestar en la cultura" que l'home viu com una frustració de la sexualitat.

Si l'antropologia filosòfica ha fet complex i contradictori el concepte mateix d'home ho deu en bona mesura a aquestes tres crítiques a la idea harmònica de l'home.

Text elaborat per Júlia TORRES CANELA i Ramon ALCOBERRO